

**DIE ONTWIKKELING EN EVALUASIE VAN 'N
SENSITISERINGSHULPMIDDEL VIR OPVOEDERS IN GESONDE
PERSOONLIKHEIDSFUNKSIONERING**

deur

RENCHÉ NEL

**Voorgelê ter gedeeltelike vervulling
van die graad**

DOCTOR PHILOSOPHIAE (SIELKUNDE)

aan die

**FAKULTEIT LETTERE EN WYSBEGEERTE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA**

OKTOBER 1999

VOORWOORD

In hierdie studie was twee navorsers betrokke by die ontwikkeling, samestelling en evaluering van 'n sensitiseringshulpmiddel. Die navorsers was van mening dat 'n substansiële bydrae op die gebied van persoonlikheidsontwikkeling deur hierdie spesifieke betrokkenheid gemaak kon word.

Die rykheid van die bydrae het daaruit gespruit dat daar vanuit twee (in plaas van een) verskillende persoonlikheidskonstrukte, naamlik lokus van kontrole (LVK) en egosterkte (ES) gewerk kon word. Die voordele van hierdie werkswyse was dat 'n groter veld van persoonlikheidsfunksionering deur dieselfde werkswyse gedek kon word, ooreenkomste en verskille verreken kon word (dus 'n kontrole funksie) en dat die geïdentifiseerde patroonkategorieë uit die konstrunkte meer verteenwoordigend van persoonlikheidsfunksionering kon wees.

Beide navorsers en die besluitnemers van die akademiese instelling waar die studie geregistreer is, het tydens die beplanningsfase van die studie die waarde ingesien van 'n geïntegreerde werkswyse. Die dokumentering van die proefskrifte gebaseer op die navorsing, kan met 'n sistemies-gestruktureerde dinkskrum vergelyk word. Beplanning is gedoen deur 'n breë raamwerk daar te stel. Hierna is argumente of standpunte ingedeel en geformuleer. Hierdie proses van gesamentlike formulering was geweldig tydrowend, aangesien die twee navorsers met hulle verskillende denkstyle en uitdrukkingsvermoëns voortdurend die inligting en idees moes integreer tot voordeel van die studie.

Die gebruikelike akademiese vereistes van die Universiteit vir toekenning van die doktorsale graad is egter dat elke navorsers ook 'n unieke bydrae met betrekking tot die proefskrif moet lewer. Dit het die navorsers genoop om, afgesien van die gesamentlike navorsing, ook individuele bydraes te maak.

Die gekose konstrunkte (ES en LVK) is teoreties bestudeer en word in Deel I uitvoerig uiteengesit. Hoewel beide navorsers hul vergewis het van die teoretiese begroning, is Deel I deur I. De Beer gefinaliseer. Die navorsingsprojek en evaluasie is eweneens die produk van beide navorsers se wetenskaplike ingesteldheid. Die afronding, soos uiteengesit in Deel II van die studie, oor die ontwikkeling en evaluasie van 'n sensitiseringshulpmiddel vir opvoeders in gesonde persoonlikheidsfunksionering, is egter

deur R. Nel gefinaliseer. Twee afsonderlike titels is ook vir graaddoeleindes as Deel I en Deel II geregistreer, naamlik: *Egosterkte en lokus van kontrole: 'n Sisteemteoretiese studie vir die ontwikkeling van 'n opvoedkundige sensitiseringshulpmiddel* (Deel I), en *Die ontwikkeling en evaluasie van 'n sensitiseringshulpmiddel vir opvoeders in gesonde persoonlikheidsfunksionering* (Deel II).

By nabetrugting lê die grootste bydrae van die navorsingsproses egter steeds in die integrasie van die inligting en idees soos tydens die beplanning voorsien. Die studie, hoewel kompak aangebied, is hierdeur omvangryk en goed deurtrap: die sensitiseringshulpmiddel is ontwikkel, geëvalueer en ook in 'n bemerkbare formaat daargestel.

'n Werkswyse soos hierdie het hoë eise op interpersoonlike vlak aan die betrokke navorsers gestel. Die navorsers moes hul verskillende denkstyle en uitdrukkingsvermoëns voortdurend integreer om reg aan die studie te laat geskied. Beide se unieke persoonlikhede en omstandighede moes geakkommodeer word en logistieke probleme het bykomende druk gebring. Die persoonlike en akademiese voordele wat hierdie proses ingehou het, het egter die eise daarvan by verre oorskadu.

Navorsers: Ilse de Beer & Renché Nel

DANKBETUIGINGS

My opregte dank aan die volgende persone vir hul hulp en ondersteuning tydens die studie:

- * Dr. Carina Fiedelley-Van Dijk, my studieleier, vir haar raad en leiding tydens die studie op beide akademiese en persoonlike vlak
- * Prof. D. Beyers vir die finale afronding en tegniese hulp met die afhandeling van die proefskrif
- * My mede-navorser, Ilse de Beer, vir die finalisering van die basis waaruit die sensitiseringsprogram ontwikkel is
- * Al die respondente wat deelgeneem het aan die studie vir hul entoesiasme en bydraes
- * Die opvoeders wat deelgeneem het aan die evaluering van die hulpmiddel
- * Elmarie de Bruyn vir die netjiese tik van die proefskrif
- * Herman van Niekerk vir sy kreatiewe hulp en bydrae met die saamstel van die hulpmiddel
- * Mariëtte Kriel vir die taalversorging van die proefskrif
- * My man Rudi en my dogters, Lana en Linda, vir hul liefde, opofferings en aanmoediging
- * My familie en veral my moeder en suster vir hul onbaatsugtige bystand en ondersteuning tydens die studie
- * My Hemelse Vader wat my deur hierdie proses gedra het

OPSOMMING

DIE ONTWIKKELING EN EVALUASIE VAN 'N SENSITISERINGSHULPMIDDEL VIR OPVOEDERS IN GESONDE PERSOONLIKHEIDSFUNKSIONERING

KANDIDAAT: R. Nel
DEPARTEMENT: Sielkunde
PROMOTOR: Dr. C. Fiedeldey-Van Dijk
GRAAD: Doctor Philosophiae

Die doel van hierdie studie was om 'n sensitiseringshulpmiddel oor gesonde persoonlikheidsfunksionering te ontwikkel. Dit kan dien as 'n hulpmiddel vir opvoeders wat dit kan aanwend as deel van hul opvoedkundige kennis. Die vaardighede wat hierdie hulpmiddel onderskryf, is daarop gerig om gesonde persoonlikheidsfunksionering te bevorder.

Die denkraamwerk van waaruit die navorsers gewerk het, was idealisties interpreterend met realisasie in die sisteemteorie. Die keuse van die denkraamwerk was gebaseer op die feit dat persoonlikheidsfunksionering oor die algemeen as multi-dimensioneel beskou word, asook dat persone voortdurend in interaksie is met ander persone. Mense funksioneer ook in veranderlike situasies en kontekste.

Twee persoonlikheidskonstrukte naamlik Lokus van Kontrole en Egosterkte is akademies ontleed en die resultate hiervan is geïntegreer. Alhoewel die keuse van die twee konstrunkte arbitrêr was, was dit geregverdig op grond van praktykondervinding, uitgesproke behoeftes van ander opvoeders en die klem wat tans akademies op die twee konstrunkte geplaas word.

Die totale studie soos uiteengesit in twee volumes (Deel I en Deel II) soos onderskeidelik gefinaliseer deur die navorsers, I. De Beer en R. Nel, was deurlopend gerig deur drie vlakke van data-ontleding. Op die eerste-orde-ontledingsvlak is die bestaande literatuur oor die twee konstrunkte geëkstrapoleer. Die inligting is geïntegreer en 'n konsephulpmiddel is hieruit ontwikkel. Hierdie ontwikkeling het plaasgevind deur patroonkategorieë te skep met behulp van tweede-orde-ontleding. Die konsephulpmiddel

het bestaan uit 'n gestruktureerde deel (vyf-puntskaal) en 'n semi-gestruktureerde deel (bydraes wat respondente spontaan moes genereer). Die konsephulpmiddel is aangebied aan 'n geselekteerde steekproef van 32 opvoeders naamlik ouers, onderwysers en sielkundiges. Die opvoeders het die hulpmiddel geëvalueer en ook hulle eie idees weergegee. Inligting wat hieruit verkry is, is in fokusgroepsessies bespreek en verfyn.

Die data wat hieruit verkry is, is kwalitatief ontleed, statisties verwerk, geïntegreer en as 'n konsephulpmiddel ontwikkel. Die konsephulpmiddel is deur opvoeders in die praktyk geëvalueer. Die finale hulpmiddel is in gebruikersvriendelike taal en vorm saamgestel. Hierna is die hulpmiddel teruggekoppel na die oorspronklike konstruksie waaruit dit ontwikkel is. Laastens is die studie en die hulpmiddel konseptueel in terme van die huidige stand van die sielkunde, asook binne die groter konteks van Suid-Afrika bespreek. Verskeie aanbevelings vir verdere navorsing is gemaak, soos byvoorbeeld om 'n werkboek saam te stel wat voorsiening maak vir die meting van die doeltreffendheid van die hulpmiddel, asook om die hulpmiddel vir groepe met unieke behoeftes toepasbaar te maak.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT AND EVALUATION OF A SENSITIZATION AID FOR EDUCATORS CONCERNED WITH HEALTHY PERSONALITY FUNCTIONING

CANDIDATE: R. Nel
DEPARTMENT: Psychology
PROMOTER: Dr. C. Fiedeldey-Van Dijk
DEGREE: Doctor Philosophiae

The aim of this study was to develop a sensitisation aid for healthy personality functioning. It can be used as an aid by educators who can utilize it as part of their educational knowledge. The skills that this aid underwrites are aimed at promoting healthy personality functioning.

The frame of reference used by the researchers was idealistic interpretation with realisation in the systems approach. The choice of the reference framework was based on the fact that personality functioning is in general, considered to be multi-dimensional and that people are continually interacting with others. People also function in variable situations and contexts.

Two personality constructs namely Locus of Control and Ego Strength were academically analysed and the results were integrated. Although the choice of constructs was arbitrary, they were justified on the grounds of experience obtained in practices, expressed needs from other educators and the emphasis currently placed on the two constructs by academics.

The completed study as explained in two volumes (Part I and II) and finalized by the researchers I. De Beer and R. Nel respectively, was conducted at three levels of data analysis. In the first-order analytical level, the existing literature on the constructs was extrapolated. This information was integrated and a concept aid was developed hereafter. This development was done by the creation of pattern categories with the aid of second-order analysis. The concept aid consisted of a structured section (a five point scale) and a semi-structured section (inputs that had to be generated spontaneously by respondents).

The concept aid was presented to a selected sample of 32 educators namely parents, teachers and psychologists. The educators evaluated the aid and also included their own ideas. The information gathered from this process was discussed and refined in focus groups.

The data that was acquired was quantitatively analysed and statistically processed and re-integrated as a concept aid. The concept aid was evaluated in practice by educators. The final aid was compiled in an user friendly language and format. Hereafter the researchers re-coupled the aid back to the original constructs from which it was derived. To conclude with, the study and the aid were discussed conceptually in terms of the current state in psychology as well as within the broader context of South Africa. Numerous recommendations for further research were made. Examples of these are the compilation of a workbook that provides for the measurement of the effectiveness of the aid and the adaptation of the aid to meet the requirements of groups with unique needs.

SLEUTELBEGRIJPE

Sensitiseringshulpmiddel

Opvoeder

Sisteembenadering

Voorkoming

Ontwikkeling

Persoonlikheidsfunksionering

Funksionele gedrag

Gedragsmanifestasies

Persoonlikheidskonstrukte

Egosterkte

Lokus van kontrole

KEY CONCEPTS

Sensitization aid

Educator

Systems approach

Prevention

Development

Personality functioning

Functional behaviour

Behavioural manifestations

Personality constructs

Ego strength

Locus of control

INHOUDSOPGAWE

DEEL II

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN OORSIG: TEORETIESE ONDERBOU

1.1	Inleiding	1
1.2	Oorsig van Deel I	1

HOOFSTUK 2

NAVORSINGSONTWERP EN -METODE

2.1	Inleiding	3
2.2	Paradigmatiese begronding	5
2.3	Formulering van empiriese doelstellings	10
2.4	Navorsingsontwerp	11
2.4.1	Ontwikkeling van die konsephulpmiddel: Navorsingsontwerp	12
2.4.1.1	Steekproefneming	12
2.4.1.2	Data-insameling	14
2.4.1.3	Data-ontleding	14
2.4.2	Evaluasie van die konsephulpmiddel: Navorsingsontwerp	15
2.4.2.1	Steekproefneming	15
2.4.2.2	Data-insameling	16
2.4.2.3	Data-ontleding	16
2.5	Geldigheidsverklaring van die hulpmiddel	16
2.6	Samevatting	18

HOOFSTUK 3

STATISTIESE ONTLEDING EN INTERPRETASIE VAN DATA

3.1	Inleiding	19
3.2	Posisionering ten opsigte van ontwikkeling	19
3.3	Respondenteprofiel: Ten opsigte van ontwikkeling	20
3.4	Kwalitatiewe integrasie: Ten opsigte van ontwikkeling	21
3.5	Doelstellings en statistiese aannames: Ten opsigte van ontwikkeling	24

3.6	Statistiese resultate ten opsigte van die doelstellings van die statistiek:	
	Ontwikkeling	26
3.7	Inleiding: Posisionering ten opsigte van die hulpmiddel evaluasie	35
3.8	Respondenteprofiel: Evaluasie van die hulpmiddel	36
3.9	Kwalitatiewe ontleding en integrasie: Evaluasie van hulpmiddel	37
	3.9.1 Opvoeders se insette	37
	3.9.2 Hoërskool kinders se insette	40
3.10	Samevatting	42

HOOFSTUK 4

DIE FINALISERING VAN 'N SENSITISERINGSHULPMIDDEL VIR OPVOEDERS VAN GESONDE PERSOONLIKHEIDSFUNKSIONERING

4.1	Inleiding	43
4.2	Sistemiese begroning van die ses sambreelbegrippe	43
4.3	Toepassing van die hulpmiddel in die praktyk	45
	4.3.1 Toepassingsaspekte	46
	4.3.1.1 Populêre weergawe van die ontwikkelde inhoud	46
	4.3.1.2 Aanwending van Die Sambreelboek van Welwees	50
4.4	Die Sambreelboek van Welwees	53
4.5	Samevatting	101

HOOFSTUK 5

KOPPELING TUSSEN DIE OPVOEDKUNDIGE HULPMIDDEL EN LVK EN ES

5.1	Inleiding	102
5.2	Die terugkoppeling tussen die opvoedkundige hulpmiddel en lokus van kontrole	102
5.3	Die terugkoppeling tussen die opvoedkundige hulpmiddel en egosterkte	104
5.4	Koppeling met ander persoonlikheidskonstrukte	105
5.5	Samevatting	107

HOOFSTUK 6
SAMEVATTING VAN DIE STUDIE

6.1	Inleiding	108
6.2	Konteksplassing van die studie	108
6.3	‘n Kritiese bespreking van die aard en die doel van die navorsing	109
6.4	Aanbevelings	111
6.5	Slot	112

BIBLIOGRAFIE	115
---------------------	------------

BYLAES:

Bylae A:	Evaluasie van ‘n konsephulpmiddel oor gesonde persoonlikheidsfunksionering	125
Bylae B:	Biografiese gegewens van fokusgroepe	147
Bylae C:	Verklaring van kodering	150
Bylae D:	Volledige lys van die items soos deur die spontane bydraes gegeneer	162
Bylae E:	‘n Volledige lys van die gemiddeldes en standaardafwykings van die items van die vyf-puntskaal en die frekwensies van die spontane bydraes	187
Bylae F:	Die gegeneerde items van die vyf-puntskaal en spontane bydraes volgens rangordes	189
Bylae G:	‘n Voorbeeld van die navorsers se ooreenstemming en verskil in die interpretasie van spesifieke items in ‘n bepaalde tema en sub-temas	191
Bylae H:	Brief aan opvoeders	192
Bylae I:	Vraelys aan opvoeders	193
Bylae J:	Vraelys aan leerlinge	199

LYS VAN TABELLE

Tabel 2.4.1.1.1:	Uiteensetting van respondente	14
Tabel 3.3.1:	Datastelle	20
Tabel 3.6.1:	Temas en sub-temas	27
Tabel 3.6.2:	Rangorde van die gekombineerde items in temas en sub-temas	29
Tabel 3.8.1:	Evalueerdersprofiel	36

LYS VAN FIGURE

Figuur 3.4.1:	Skematiese voorstelling van die integrasieproses	23
Figuur 3.9.1:	Grafiese voorstelling voor aanpassing in die konsephulpmiddel	39
Figuur 3.9.2:	Grafiese voorstelling na aanpassing in die finale hulpmiddel	39